

Voorlichting over huidkanker

H. HUISMAN EN E. SCHADÉ

Na het zien van een uitzending over huidkanker vroegen circa 4.000 kijkers een brochure over dit onderwerp aan bij het Koningin Wilhelmina Fonds. Uit een schriftelijke enquête onder deze aanvragers bleek, dat de helft al huidklachten had. Rond de 20 procent is naar de huisarts gestapt. Daarvan is weer 35 procent bij een specialist terechtgekomen. Een gelijktijdige enquête onder huisartsen bracht aan het licht, dat zij van mening waren dat in de periode na de uitzending aanzienlijk meer patiënten met huidklachten op het spreekuur waren gekomen en dat zij meer patiënten hadden verwezen naar de huisarts dan anders. Er waren geen aanwijzingen dat dit heeft geleid tot een snellere herkenning van huidkanker.

Inleiding

Op 28 augustus 1985 werd in een uitzending van TROS-Aktua aandacht besteed aan huidkanker. Aan het slot van de uitzending werd het telefoonnummer van het Koningin Wilhelmina Fonds vertoond, met de mededeling dat daar een brochure over huidkanker kon worden aangevraagd. De volgende dagen vroegen naar schatting 4.000 mensen deze brochure aan.

Een dergelijke belangstelling was niet verwacht; bij eerdere uitzendingen over kanker had men hooguit enkele honderden reacties ontvangen. Bovendien bleek bij een aantal artsen die bij de voorbereiding van het programma waren betrokken, de indruk te bestaan dat er in de periode na de uitzending meer maligne huidandoeningen waren geconstateerd dan gewoonlijk. De vraag rees of dit was toe te schrijven aan de betreffende uitzending.

Besloten werd een exploratief onderzoek uit te voeren met de volgende vraagstelling:

- Om welke redenen heeft men de

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Stichting Koningin Wilhelmina Fonds.

Instituut voor Huisartsgeneeskunde, Universiteit van Amsterdam, Meibergdreef 15, 1105 AZ Amsterdam. Drs. H. Huisman, psycholoog; Dr. E. Schadé, huisarts.

Correspondentie: Dr. E. Schadé.

brochure aangevraagd en hoeveel aanvragers hebben vervolgens de huisarts geraadpleegd?

- In hoeverre heeft de uitzending een (onnodige) extra belasting van de gezondheidszorg veroorzaakt?

Methoden

Van alle mensen die de brochure over huidkanker hadden aangevraagd, waren al direct de naam en het adres genoteerd. Aan een aselechte steekproef uit deze groep is een enquête gestuurd. De enquête bestond uit vier delen: vragen over enkele persoonlijke gegevens, over de betreffende uitzending en medische programma's in het algemeen, vragen over de brochure en enkele vragen over de periode na de uitzending.

Een tweede enquête werd gehouden onder een steekproef uit het huisartsenbestand van het Koningin Wilhelmina Fonds. Deze enquête bestond uit twee delen: vragen over uitzending en de periode daarna, en enkele vragen over attitudes ten aanzien van programma's over medische onderwerpen.

Resultaten

Van de 1103 patiënten en enquêtes zijn er 512 teruggestuurd, een matige respons van 50 procent. Het aantal vrouwelijke respondenten was bijna tweemaal zo groot als het aantal mannen. De leeftijdsverdeling was redelijk representatief voor de Nederlandse bevolking, zij het dat ouderen enigszins waren oververtegenwoordigd. Verder was het aantal respondenten met een middelbare beroepsopleiding nogal hoog.

Tabel. Naar de Nederlandse pathologisch-anatomische laboratoria ingezonden huidtumoren, augustus – november 1985. Indexcijfers, augustus = 100.

Maand	Maligne/geen melanoom	Melanoom	Dubieus	Benigne
Augustus, aantal	678	64	79	1827
September, index	132	138	103	125
Oktober, index	122	133	108	136
November, index	107	113	123	115

De helft van de respondenten had vóór de uitzending reeds huidklachten. Van hen zijn circa 75 mensen gerustgesteld door de brochure en/of het gesprek met de KWF-voorlichtster; zij zijn niet naar hun huisarts gegaan. Anderzijds zijn ongeveer 100 mensen wel naar de huisarts gegaan. Van deze groep is 35 procent verwezen naar een huidarts (*figuur 1*). Verder is er een groep mensen die meer van hun huidaandoening wilde weten. Deze groep bestaat voornamelijk uit mensen met huidkanker of een andere – vaak chronische – huidziekte.

Van de 703 aan de huisartsen toegepaste enquêteformulieren zijn er 209 teruggestuurd. De leeftijdsverdeling van de huisartsen in de steekproef komt overeen met die van beroepsgroep.¹ Vanwege de nogal lage respons is het echter niet waarschijnlijk dat de steekproef representatief is voor de Nederlandse huisartsen.

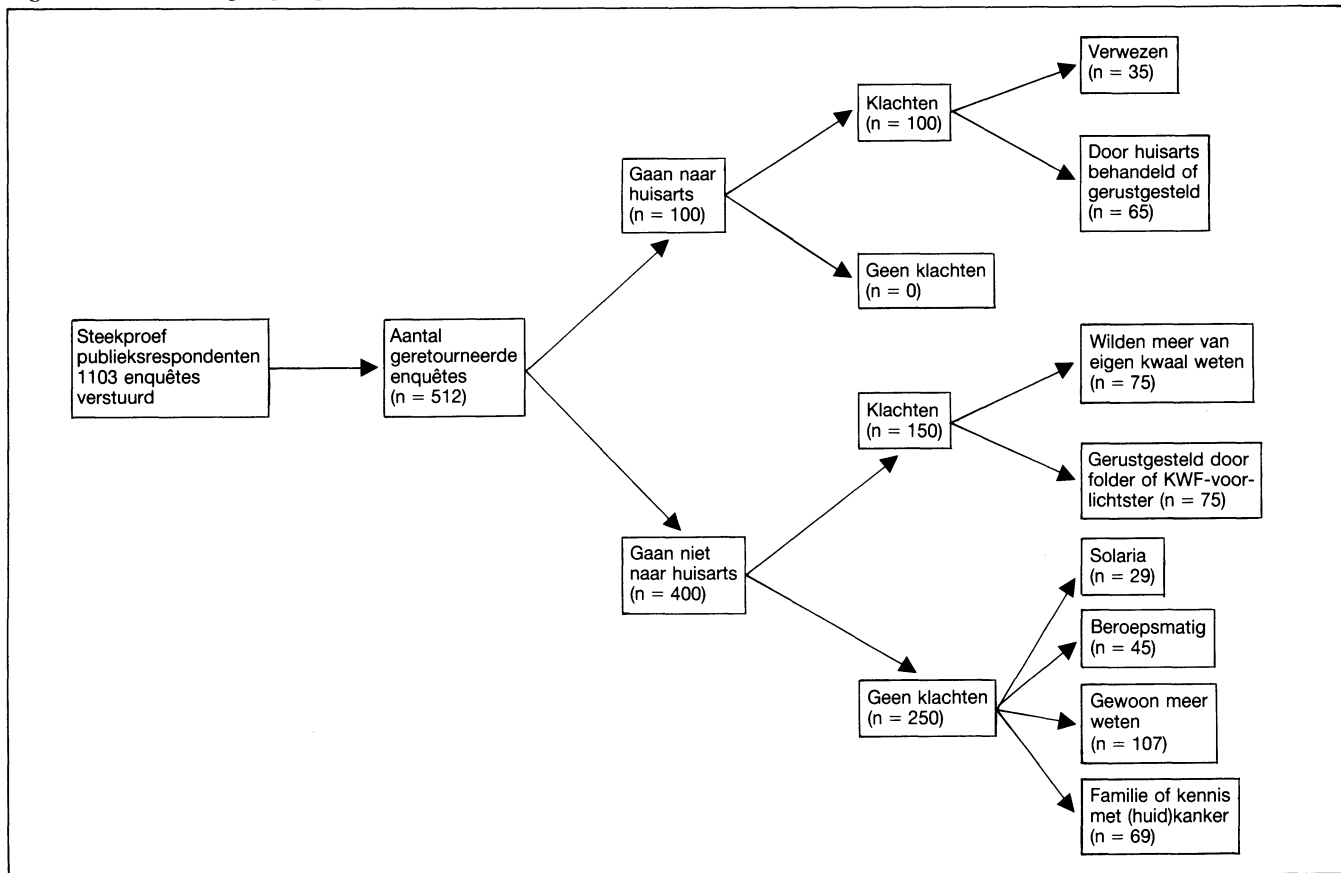
De helft van de huisartsen antwoordde dat na de uitzending meer ongeruste patiënten op hun spreekuur waren gekomen en dat er nogal wat (ongeruste) patiënten waren verwezen naar huisartsen (*figuur 2*). Deze uitspraak wordt bevestigd door de gegevens van het Palgra (*tabel*).

Over het algemeen waren de respondenten nogal ontevreden over de stand van zaken bij de patiëntenvoorlichting via de massamedia. Het merendeel vond dat programma's over medische onderwerpen op een aantal essentiële punten hun doel voorbij schieten. De meeste bezwaren betroffen de ongerustheid die ontstaat na een uitzending over een medisch onderwerp. Een derde van de respondenten vond dat hun taak door medische voorlichting op de televisie wordt verzwaard.

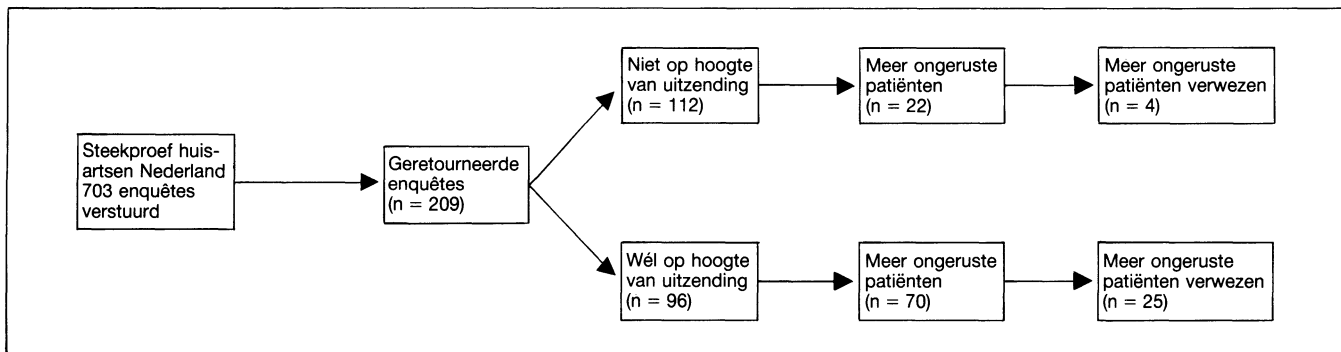
Beschouwing

Men krijgt uit dit onderzoek niet de indruk dat er meer vroege constatering en diagnostiek van maligne huidtumoren is geweest in de maand na de uitzending: alle respondenten die naar een

Figuur 1. De diverse groepen publieksrespondenten.

Figuur 2. De diverse groepen huisartsenrespondenten.

arts gingen, liepen al enige tijd rond met een huidklacht. Het feit dat ze speciaal naar dit programma over huidkanker hebben gekeken en de brochure hebben aangevraagd, duidt er wellicht op dat ze ook al overwogen naar een arts te gaan. De uitzending is voor deze mensen dan een zetje in de rug geweest om actie te ondernemen. Het is echter moeilijk te zeggen of er uiteindelijk meer mensen naar hun huisarts zijn gegaan. Van het betreffende programma lijkt veeleer een stuwende werking te zijn uitgegaan, in die zin dat in een korte periode veel mensen het spreekuur hebben bezocht, die daar anders wellicht nog mee wacht hadden.

De winst van dit soort uitzendingen kan zijn dat kijkers in de toekomst beter op hun huid letten. De helft van de ondervraagden antwoordde dat men dit inderdaad wilde doen. Als er van de informatie over huidkanker op de lange duur iets in de geheugens van de kijkers achterblijft, kan dit een snellere constatering van huidkanker bevorderen.

Harde conclusies zijn uit dit onderzoek niet te trekken. Wel blijkt dat het publiek en de huisartsen het effect van voorlichting via de massamedia nogal verschillend inschatten en waarderen. Gezondheidsvoorlichting en opvoeding gaan in de toekomst ook in het werk van

de huisarts een substantiële plaats innemen. Voordat dit effect zal hebben, dient over doelen, methodieken en wijze van uitvoering nog veel overleg plaats te vinden tussen leken, voorlichters en artsen.

Verantwoording

Wij zijn dank verschuldigd aan Dr. Z.M. Beckman, Mw. M. Heshusius en Drs. K. van Koppen voor organisatie en begeleiding en W.G. van Zoen voor het typewerk.

¹ Hingstam L, Cijfers uit de registratie van beroepen in de eerstelijns gezondheidszorg van het Nivel. Utrecht: Nivel, 1985.